

การพัฒนาตัวบ่งชี้โรงเรียนแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Developing the School of Happiness Indicator Under the Primary Educational Service Area

Office in the northeastern region

กอบ ดวงมา¹ ดร.วินัย ทองภูบาล² ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.สมาน อัสวภูมิ³

Kob Duangma¹ Dr.winai Thonphuban² Prof. Dr.Saman Asawapoom³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษากรอบแนวคิดตัวบ่งชี้โรงเรียนแห่งความสุข ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2) สร้างและตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของตัวบ่งชี้โรงเรียนแห่งความสุขของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ 3) นำเสนอแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนแห่งความสุขของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระเบียบการวิจัยเป็นแบบผสานวิธี ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณด้วยการเก็บข้อมูลเชิงสำรวจ และการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เครื่องมือที่ใช้ ประกอบด้วยแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.60 – 1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.99 และแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 700 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยพิจารณาจากจำนวนตัวแปรต้องการประมาณค่า โดยคงหนคที่ 20 คน ต่อการประมาณค่าหนึ่งตัวแปร และกลุ่มเป้าหมายสำคัญ จำนวน 10 คน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ตัวบ่งชี้โรงเรียนแห่งความสุขของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านนักเรียน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบรอง 29 ตัวบ่งชี้ 2) ด้านผู้บริหาร ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบรอง 24 ตัวบ่งชี้ 3) ด้านครูและบุคลากร ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบรอง 38 ตัวบ่งชี้ 4) ด้านการบริหารและการจัดการ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบรอง 16 ตัวบ่งชี้ 5) ด้านสภาพแวดล้อม ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบรอง 16 ตัวบ่งชี้ และ 6) ด้านครอบครัวและชุมชน ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ 13 ตัวบ่งชี้

คำสำคัญ: โรงเรียนแห่งความสุข การพัฒนาตัวบ่งชี้ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

¹หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

²Doctor of Philosophy Program in Educational Administration, Nakhon Ratchasima Rajabhat University

³อาจารย์ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

²Lecturer of Doctor of Philosophy Program in Educational Administration, Nakhon Ratchasima Rajabhat University

³ข้าราชการบำนาญ

³Retired civil servants

*ผู้ติดต่อ, อีเมล: กอบ ดวงมา, wasawat7005@gmail.com

รับเมื่อ 5 มิถุนายน 2566 แก้ไข 5 สิงหาคม 2566 ตอรับ 6 สิงหาคม 2566

2. ความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของตัวบ่งชี้โรงเรียนแห่งความสุขของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความสอดคล้องกัน (Chi - square = 584.07 df = 224 ค่า P - value = 0.942 ค่า GFI = 0.99 ค่า AGFI = 0.99 ค่า RMSEA = 0.001) เป็นไปตามสมมติฐาน

3. แนวทางการพัฒนาโรงเรียน จากตัวบ่งชี้โรงเรียนแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมี 2 ส่วน ได้แก่ 1) แนวทางร่วมกันของตัวบ่งชี้ทุกด้านมี 3 แนวทาง และ 2) แนวทางเฉพาะตัวบ่งชี้แต่ละด้าน มี 16 แนวทาง

ABSTRACT

The research objectives include: 1) examining the conceptual framework for the School Happiness Indicator, 2) establishing and confirming the structural relationship model of the School Happiness Indicator, and 3) proposing guidelines for promoting school happiness within the Northeast Primary Education Area Office. A mixed - methods approach was employed, incorporating quantitative research for exploratory data collection and qualitative research through focus group discussions. The questionnaire utilized a 5 - level estimation scale with a IOC of 0.60 - 1.00 and a reliability of 0.99. The sample comprised 700 participants, with sample size determined based on the number of variables and estimation targets. And a key informant of 10 persons. Quantitative data analysis by averaging, standard deviation, and confirmatory component analysis, and qualitative data by content analysis.

The research findings are as follows:

1. The School Happiness Indicator for schools under the Northeast Primary Education Area Office consists of six main components: 1) student (29 indicators across five sub - elements), 2) management (24 indicators across four sub - elements), 3) teachers and staff (38 indicators across six sub - elements), 4) administrative and governance (16 indicators across four sub - elements), 5) environment (16 indicators across three sub - elements), and 6) family and community (13 indicators across two components).

2. The structural relationship model of the School Happiness Indicator for schools under the Northeast Primary Education Area Office demonstrates a high level of consistency and goodness - of - fit (Chi - square = 584.07, df = 224, P - value = 0.942, GFI value = 0.99, AGFI value = 0.99, RMSEA value = 0.001), confirming the proposed assumptions.

3. The guidelines for school development based on the School Happiness Indicator within the Northeast Primary Education Area Office consist of two parts: a) three common approaches applicable to all indicators, and b) 16 indicator - specific guidelines tailored to each component.

Keyword: School Happiness, Development indicators, Schools under the Northeastern Primary Education Area Office

กุ่มิหลั้ง

ความสุขเป็นวาระวาระเชิงนโยบายที่สำคัญของโลก ในปี พ.ศ. 2554 ตามข้อมติสมัชชาสหประชาชาติ ได้มีการประกาศข้อมติให้มีการเฉลิมฉลองวันแห่งความสุขสากล ในวันที่ 20 มีนาคมของทุกปีเป้าหมายของการพัฒนาอย่างยั่งยืน

(Sustainable Development Goals: SDGs) (Griggs et al., 2013) ได้ส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีผ่านเป้าหมายหลักและเป้าหมายย่อยต่าง ๆ โดยเฉพาะเป้าหมายที่ 4 (United Nations, 2017, pp. 24 – 25) เป็นเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาที่มีคุณภาพ ได้รวบรวมแง่มุมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดของโรงเรียนแห่งความสุขโดยเฉพาะการแสวงหาความรู้และทักษะที่ช่วยส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน ผ่านการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองโลก และวัฒนธรรมแห่งสันติภาพ การมุ่งเน้นทักษะที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม และลักษณะนิสัยของมนุษย์ (UNESCO, 2016, p. 3) การจัดอันดับความสุขขององค์การสหประชาชาติซึ่งศึกษาเกี่ยวกับความสุข (Happiness) และสภาวะ (Well – being) พบว่าประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 61 ของโลก โดยเป็นการประเมินระดับความสุขของประชาชนหลายล้านคนใน 146 ประเทศทั่วโลก จากการจัดอันดับจาก “World Happiness Report” หรือ “รายงานความสุขโลกประจำปี 2022” และเป็นประเทศที่มีความสุขที่สุดในโลกอันดับสามในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Helliwell et al., 2022, p. 18)

จากทิศทางของความสุขที่ได้กลายเป็นวาระเชิงนโยบายที่สำคัญของโลก โรงเรียนจึงเป็นองค์การหนึ่งในระบบสังคมที่มีลักษณะเปิด มีการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ทางแนวทางการศึกษาให้โรงเรียนเป็นองค์กรแห่งความสุขหรือโรงเรียนแห่งความสุข (ชาญวิทย์ วสันต์ธนารัตน์, 2559, หน้า 6) สอดคล้องกับประเทศไทยให้ความสำคัญกับความสุขโดยการกำหนดให้ความสุขเป็นอีกหนึ่งในเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของประเทศไทย ซึ่งปรากฏขึ้นครั้งแรกในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) ถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) ได้กล่าวไว้ในหลักการสำคัญของแผนฯ ว่าเพื่อให้ทุกคนในสังคมได้ดำเนินชีวิตที่ดีมีความสุข โดยการมุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสภาวะที่ดีสำหรับคนไทย โดยการยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา ขณะเดียวกันยังได้กำหนดแนวคิดและกลไกการขับเคลื่อน และติดตามประเมินผลที่ชัดเจนเพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีทิศทางและเกิดประสิทธิผลนำไปสู่การพัฒนาสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพก่อให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดเป็นโรงเรียนแห่งความสุขสำหรับนักเรียนต่อไปเพื่อประโยชน์สุขที่ยั่งยืนของสังคมไทย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559, หน้า 1 – 4)

กระทรวงศึกษาธิการ ในฐานะหน่วยงานหลักในภาคการจัดการศึกษาได้มีแนวทางเพื่อพัฒนาคุณภาพคนของประเทศ ภายใต้วิสัยทัศน์ “มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขในสังคม” ตามแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2559, หน้า ก) เรื่องการบริหารโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนแห่งความสุขโดยใช้หลักการขององค์กรแห่งความสุขเป็นการทำงานในองค์กรให้ประสบความสำเร็จ โดยส่งเสริมให้ผู้บริหารได้รับการยกระดับมาตรฐานวิชาชีพให้สูงขึ้นส่งผลต่อประสิทธิภาพต่อโรงเรียนและต่อผู้เรียนให้เกิดสภาวะที่ดี ทั้งร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, ม.ป.ป.) ปัจจัยที่สำคัญของการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นโรงเรียนแห่งความสุขจึงเกิดจากการพัฒนาบุคคลที่พร้อมจะทุ่มเทให้กับสถานศึกษาในการทำงานด้านต่าง ๆ และที่สำคัญที่สุด คือ การอบรมสั่งสอนและพัฒนาผู้เรียนให้เติบโตอย่างสมบูรณ์ โดยผู้บริหารมีความสำคัญในการบริหารจัดการกับครู และบุคลากรอย่างเต็มความสามารถเพื่อเป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญในการทำให้เกิดความสุขต่อนักเรียน และส่งผลต่อการเป็นโรงเรียนแห่งความสุขสำหรับนักเรียนต่อไป (ศิริพันธ์ กิตติสุขสถิต และคณะ, 2556, หน้า 75) ดังนั้น การปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ใหม่ในการบริหารโดยใช้การบริหารองค์กรแห่งความสุขในสภาพปัญหาโดยเฉพาะในสถานศึกษาระดับประถมศึกษาที่มีความแตกต่างกันตามขนาด วัฒนธรรมองค์กร การทำงานหลายหน้าที่ ครูจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญบริหารโรงเรียนให้เป็นองค์กรแห่งความสุขให้ครู และบุคลากรรักการมาโรงเรียน รักการทำงาน มีความผูกพันในองค์กร มีความสุขในการทำงาน เพื่อประสิทธิผลของการจัดการศึกษา (กมลทิพย์ ใจเที่ยง และวรกาญจน์ สุขสดเขียว, 2563, หน้า 74 – 93)

จากข้อมูลข้างต้น ส่งผลให้ผู้วิจัยเกิดแรงจูงใจที่จะศึกษาเพื่อค้นหาองค์ประกอบ และพัฒนาตัวบ่งชี้โรงเรียนแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ว่ามีองค์ประกอบย่อย และตัวบ่งชี้อะไรบ้าง ตลอดจนมีกลวิธีการพัฒนาโรงเรียนแห่งความสุขอย่างไร อันจะเกิดประโยชน์กับ หน่วยงาน ทั้งภายใน และภายนอกในการตัดสินใจเพื่อกำหนดนโยบาย และทิศทางการบริหารการศึกษาในการวางแผนกลยุทธ์สู่การบริหารงานตามพันธกิจ เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารโรงเรียนแห่งความสุขในโรงเรียนประถมศึกษา ทำให้โรงเรียนเป็นองค์กรแห่งความสุข สร้างความรักความผูกพันในโรงเรียน อันจะส่งผลให้ครูและบุคลากรมีความพร้อมที่จัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อคุณภาพผู้เรียนต่อไป

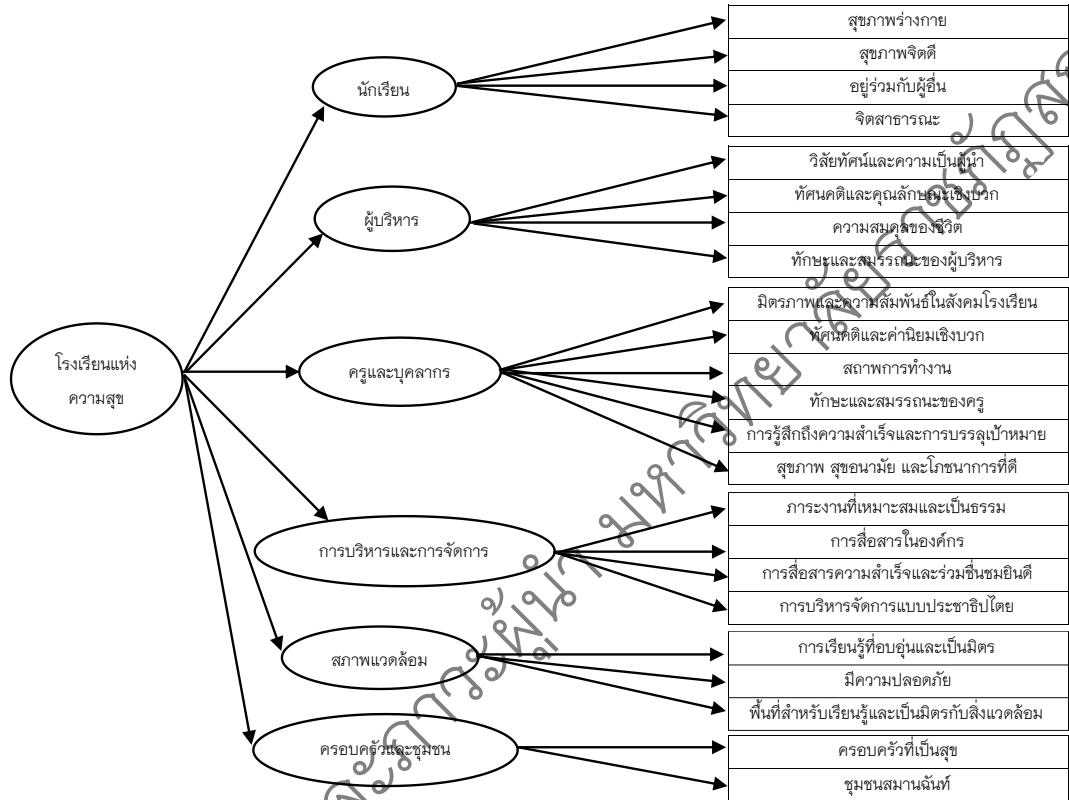
คำถามการวิจัย

1. กรอบแนวคิดตัวบ่งชี้โรงเรียนแห่งความสุขของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นอย่างไร
2. โมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้โรงเรียนแห่งความสุขของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นอย่างไร สอดคล้องกันหรือไม่
3. แนวทางการพัฒนาโรงเรียนแห่งความสุขของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นอย่างไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากรอบแนวคิดของตัวบ่งชี้โรงเรียนแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้โรงเรียนแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาโรงเรียน จากตัวบ่งชี้โรงเรียนแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบผสมผสานวิธี (Mixed methods research) ประกอบด้วยวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ โดยมีรายละเอียดดังนี้ ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยมีดังนี้

1. ประชากร ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา และครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปีการศึกษา 2564 รวม 8,370,018 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 350 คน และครู จำนวน 350 คน ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งสิ้น 700 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยพิจารณาจากจำนวนตัวแปรต้องการประมาณค่า โดยกำหนดที่ 20 คน ต่อการประมาณค่าหนึ่งตัวแปร ซึ่งในการวิจัยนี้มีตัวแปรที่ต้องการประมาณค่า จำนวน 24 ตัวแปร ดังนั้นจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมมีจำนวนอย่างน้อย 480 คน แต่ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างเพิ่มขึ้นร้อยละ 30 ของขนาดกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำเพื่อชดเชยกรณีไม่ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา หรือแบบสอบถามไม่สมบูรณ์ และให้ได้กลุ่มตัวอย่างไม่น้อยกว่าจำนวนขั้นต่ำ ตามที่กำหนดไว้ การเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random

Sampling) โดยใช้โรงเรียนเป็นหน่วยในการสุ่มแต่ละจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยกำหนดให้ผู้บริหารสถานศึกษา และครูของโรงเรียนที่จับฉลากได้ เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม

3. กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 ท่าน ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีเครื่องมือ ดังนี้

1. แบบสอบถามเกี่ยวกับตัวบ่งชี้โรงเรียนแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าดัชนีสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.60 – 1.00 และมีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ตามสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) เท่ากับ 0.990

2. แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนแห่งความสุข สำหรับโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างทางออนไลน์ โดยแนบหนังสือ ขอบความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลไปพร้อมกับแบบสอบถามการวิจัยไปพร้อมกันด้วย โดยผู้วิจัยได้ทำการ แนบไฟล์เอกสารชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และวิธีการตอบแบบสอบถามกับผู้ตอบ แบบสอบถาม และกำหนดระยะเวลาในการตอบแบบสอบถาม 2 สัปดาห์

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

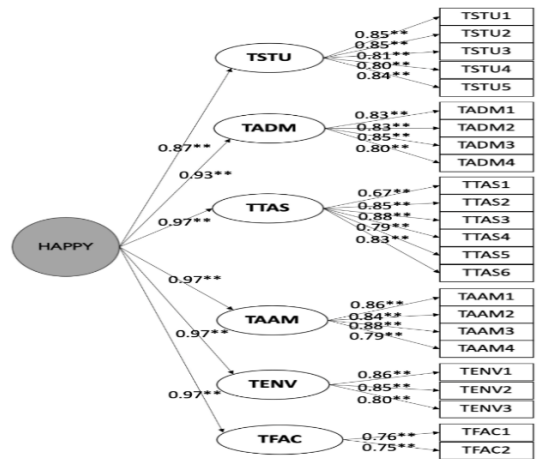
1. วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ด้วยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) สัมประสิทธิ์การกระจาย (Coefficient of variation) ความเบ้ (Skewness) และความโด่ง (Kurtosis) ด้วยโปรแกรมสถิติ คอมพิวเตอร์
2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ด้วยการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's product moment coefficient)
3. วิเคราะห์ความสอดคล้องของโมเดล ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory factor analysis)
4. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานขององค์ประกอบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถานศึกษาปลอดภัย พบว่า

1.1 ตัวบ่งชี้โรงเรียนแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 6 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านนักเรียน 5 องค์ประกอบรอง 29 ตัวบ่งชี้ 2) ด้านผู้บริหาร 4 องค์ประกอบรอง 24 ตัวบ่งชี้ 3) ด้านครูและบุคลากร 6 องค์ประกอบรอง 38 ตัวบ่งชี้ 4) ด้านการบริหารและการจัดการ 4 องค์ประกอบรอง 16 ตัวบ่งชี้ 5) ด้านสภาพแวดล้อม 3 องค์ประกอบรอง 16 ตัวบ่งชี้ และ 6) ด้านครอบครัวและชุมชน 2 องค์ประกอบ 13 ตัวบ่งชี้

2. ความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้โรงเรียนแห่งความสุข สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความสอดคล้องกัน ดังภาพประกอบ 2

Chi-Square = 584.07, df = 224, p = 0.942, RMSEF = 0.000

ภาพประกอบ 2 โมเดลโรงเรียนแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3. แนวทางการพัฒนาโรงเรียน จากตัวบ่งชี้โรงเรียนแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมี 2 ส่วน ได้แก่ 1) แนวทางร่วมกันของตัวบ่งชี้ทุกด้านมี 3 แนวทาง และ 2) แนวทางเฉพาะตัวบ่งชี้แต่ละด้าน มี 16 แนวทาง

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยพบประเด็นสำคัญสามารถนำมาเสนอ และอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. จากการศึกษาพบว่าการพัฒนาตัวบ่งชี้โรงเรียนแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยพบว่าความสุขที่เกิดขึ้นในโรงเรียนเกิดจากองค์ประกอบหลัก 6 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านนักเรียน 2) ด้านผู้บริหาร 3) ด้านครูและบุคลากร 4) ด้านการบริหารและการจัดการ 5) ด้านสภาพแวดล้อม และ 6) ด้านครอบครัวและชุมชน ซึ่งในการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนแห่งความสุข ผู้วิจัยพบว่า ในด้านการบริหารและการจัดการมีความสำคัญมากที่สุดที่ควรให้ความสำคัญ รองลงมา คือ ด้านผู้บริหาร ด้านครู และบุคลากร ด้านสภาพแวดล้อม ด้านครอบครัวและชุมชน และด้านนักเรียน ตามลำดับ สอดคล้องกับ ธนวุฒิ แก้วนุช (2561, บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาองค์ประกอบ และตัวแปร หรือปัจจัยของการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยได้เสนอรูปแบบ และแนวปฏิบัติในการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข มีองค์ประกอบที่เป็นองค์ประกอบหลักของการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา

2. ตัวบ่งชี้โรงเรียนแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยพบว่าตัวบ่งชี้ที่สำคัญเพื่อนำไปพัฒนาโรงเรียนแห่งความสุข หรือสร้างกลยุทธ์เพื่อพัฒนาโรงเรียนแห่งความสุข ดังนี้

2.1 ด้านนักเรียน เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบย่อย พบว่าด้านที่ต้องดำเนินการใน 3 ลำดับแรก คือ ด้านสุขภาพจิตดี ด้านสุขภาพร่างกาย ด้านการมีจิตสาธารณะ และด้านการอยู่ร่วมกับผู้อื่น จัดเป็นลำดับสุดท้าย เมื่อพิจารณารายตัวบ่งชี้ โดยเรียงลำดับ คะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก พบตัวบ่งชี้สำคัญ คือ 1) นักเรียนมีอารมณ์ดี ร่าเริง แจ่มใส 2) นักเรียนมาโรงเรียนสม่ำเสมอ และ 3) นักเรียนได้รับประทานอาหารที่เพียงพอและมีคุณค่าทางโภชนาการ ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนวุฒิ แก้วนุช (2561, หน้า 68) พบว่า ความสุขสำหรับนักเรียนคือ

เป็นสมาชิกกลุ่มใหญ่ในสถานศึกษา และเป็นกลุ่มที่ถือเป็นผู้รับบริการที่มีความปรารถนาต่อความสุขที่แสดงออกถึงความพึงพอใจในสิ่งต่าง ๆ

2.2 ด้านผู้บริหาร เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบย่อย พบว่าด้านที่ต้องดำเนินการใน 3 ลำดับแรก คือ

1) ด้านวิสัยทัศน์ และความเป็นผู้นำ รวมถึงด้านทัศนคติและคุณลักษณะเชิงบวก 2) ด้านทักษะและสมรรถนะของผู้บริหาร 3) ด้านความสมดุลของชีวิต และด้านความสมดุลของชีวิต จัดเป็นลำดับสุดท้าย เมื่อพิจารณารายตัวบ่งชี้ โดยเรียงลำดับ คะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก พบตัวบ่งชี้สำคัญ คือ 1) ผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้สึกรู้สึกต้องการให้นักเรียนประสบผลสำเร็จทางการเรียน 2) ผู้บริหารสถานศึกษามีนโยบายในการจัดการศึกษาส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความสุขในการเรียนรู้ และ 3) ผู้บริหารสถานศึกษามีความเชื่อมั่นและยอมรับความรู้ความสามารถของครูและบุคลากรในโรงเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ จันทรินทร์ ปานคล้า (2557, บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่องการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่าองค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 4 ด้าน ดังนี้ 1) การมีคุณธรรมทริ โอดีปปะ (Happy Soul) 2) การหาความรู้ (Happy Brain) 3) การผ่อนคลาย (Happy Relax) และ 4) สังคมดี (Happy Society) และสอดคล้องกับ ญัฐพงษ์ น้อยโคตร (2565, หน้า 144) ที่ได้สรุปว่าผู้บริหารควรเป็นผู้ที่มีความสุขในการทำงาน มีสุขภาพร่างกายและจิตใจที่ดี สามารถจัดสรรเวลาทำงานและเวลาพักผ่อนได้อย่างสมดุล

2.3 ด้านครูและบุคลากร เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบย่อย ผู้วิจัยพบว่าสิ่งสำคัญที่สุดที่ต้องดำเนินการใน

3 ลำดับแรก คือ 1) ด้านทัศนคติและค่านิยมเชิงบวก 2) ด้านมิตรภาพและความสัมพันธ์ในสังคมโรงเรียน 3) ด้านการรู้จักถึงความสำเร็จและการบรรลุเป้าหมาย และ ด้านสุขภาพ สุขอนามัย และโภชนาการที่ดี จัดเป็นลำดับสุดท้ายเมื่อพิจารณารายตัวบ่งชี้ โดยเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรกพบตัวบ่งชี้สำคัญ คือ 1) ครูมีความมุ่งมั่นในการพัฒนานักเรียน 2) ครูมีการแสดงวาจาที่สุภาพต่อครู และบุคลากรภายในโรงเรียน และ 3) ครูแสดงออกถึงความเป็นมิตร ยิ้มแย้มแจ่มใส ใส่ใจความคิดเห็นของนักเรียน ครูดำรงตนอย่างมีศีลธรรม และดำเนินชีวิตตามหลักของศาสนา และครูมีความรักความผูกพัน และความภาคภูมิใจในองค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของ อุทัยวรรณ ศรีรัตน์ (2562, บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาโรงเรียนชุมชนบ้านหนองฝ้ายให้เป็นโรงเรียนแห่งความสุข มีข้อเสนอแนะในด้านกระบวนการ โดยสรุปได้ว่า ครูควรมีการกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง และครูมีการประเมินผลตามสภาพจริง แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชาญวิทย์ วสันต์ธนารัตน์ (2559, หน้า 6) ที่ได้กล่าวว่า องค์กรแห่งความสุข (Happy Workplace) เป็นกระบวนการพัฒนาบุคลากรในองค์กรอย่างมีเป้าหมาย และยุทธศาสตร์ภายใต้การดำเนินงานที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ขององค์กร เพื่อให้พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง และก้าวสู่การเติบโตอย่างยั่งยืน

2.4 ด้านการบริหารและการจัดการ เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบย่อย ผู้วิจัยพบว่าสิ่งสำคัญที่สุดที่ต้อง

ดำเนินการใน 3 ลำดับแรก คือ 1) ด้านการบริหารจัดการแบบประชาธิปไตย 2) ด้านการสื่อสารในองค์กรและ 3) ด้านการสื่อสารความสำเร็จ และร่วมชื่นชมยินดี เมื่อพิจารณารายตัวบ่งชี้ โดยเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก พบตัวบ่งชี้สำคัญ คือ 1) โรงเรียนใช้วิธีการดำเนินงานตามระบบประชาธิปไตย เพื่อให้เกิดการยอมรับ และโรงเรียนสามารถบริหารงานภายในโรงเรียนได้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย 2) โรงเรียนมีการยอมรับความหลากหลายของนักเรียน และครูที่อยู่ร่วมกัน และ 3) โรงเรียนมีการกำหนดขอบข่ายของงานที่ครูรับผิดชอบอย่างชัดเจนและเหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐพงษ์ น้อยโคตร (2565, หน้า 147) ความสมานฉันท์ในองค์กร ผู้บริหารต้องส่งเสริมให้ครูทุกคนทำงานร่วมกันเป็นทีม และไม่เลือกปฏิบัติในการทำงานร่วมกัน กล่าวยกย่อง เชิดชูเกียรติ หรือให้ความดีความชอบเพื่อเป็นขวัญกำลังใจในการทำงาน สอดคล้องกับ จินดาวรรณ รามทอง, (2560, หน้า 59 - 82) ได้กล่าวว่า การสร้างชุมชน

สมานฉันท์ให้เกิดขึ้น โดยเน้นการทำงานเป็นทีม และการสร้างความรักความสามัคคีในทีมงานเพื่อเป้าหมายสำคัญ คือ ทำให้คนทำงานมีความสุข

2.5 ด้านสภาพแวดล้อม เมื่อพิจารณาของประกอบย่อย ผู้วิจัยพบว่าสิ่งสำคัญที่สุดที่ต้องดำเนินการใน 3 ลำดับแรก คือ 1) ด้านสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่อบอุ่นและเป็นมิตร 2) ด้านสภาพแวดล้อมที่มีความปลอดภัย และ 3) ด้านพื้นที่สำหรับการเรียนรู้และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เมื่อพิจารณารายตัวบ่งชี้ โดยเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก พบตัวบ่งชี้สำคัญ คือ 1) โรงเรียนมีบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย และโรงเรียนมีบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย 2) โรงเรียนมีบรรยากาศที่แสดงถึงความเอื้ออาทรต่อกัน ความห่วงใยเอาใจใส่มีความสามัคคีในโรงเรียน มี และ 3) โรงเรียนมีบรรยากาศในชั้นเรียนมีความอบอุ่นและเอื้อเพื่อเพื่อน และโรงเรียนมีระบบสุขภาพและสิ่งแวดล้อมที่ถูกละเลย สอดคล้องกับงานวิจัยของ กอบประลาภ อภัยภักดิ์ (2563, หน้า 315 – 331) ที่ได้กล่าวว่าการบรรยากาศขององค์กรแห่งความสุขจะช่วยให้คนทำงานสามารถทำงานได้อย่างมีความสุขและงานที่ได้ก็มีประสิทธิภาพมากขึ้นซึ่งบรรยากาศภายในองค์กรจะเป็นบรรยากาศแห่งความสุขได้นั้นต้องประกอบขึ้นจากปัจจัยต่าง ๆ สอดคล้องกับ ชวัญเมือง แก้วดำเกิง (2556, หน้า 11) ที่ได้กล่าวว่า องค์กรแห่งความสุขเป็นองค์กรที่มีระบบการจัดการสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ดีมีกระบวนการสร้างสุขเชื่อมโยงกัน ก่อให้เกิดสุขภาพกายควบคู่สุขภาพใจส่งผลทางบวกต่อผลลัพธ์ขององค์กร

2.6 ด้านครอบครัวและชุมชน เมื่อพิจารณาของประกอบย่อย ผู้วิจัยพบว่าสิ่งสำคัญที่สุดที่ต้องดำเนินการคือ 1) ด้านชุมชนสมานฉันท์มี 2) ด้านครอบครัวที่เป็นสุข เมื่อพิจารณารายตัวบ่งชี้ โดยเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก พบตัวบ่งชี้สำคัญ คือ 1) คนในชุมชนเป็นแบบอย่างที่ดีงามแก่ผู้เรียนในการปฏิบัติตามกฎหมาย 2) ชุมชนมีความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และ 3) คนในชุมชนมีวิถีชีวิตที่อนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นและทรัพยากรชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชาญวิทย์ วสันต์ธนารัตน์ และธีรธรรม วุฑฒินวัตรชัยแก้ว (2561, หน้า 15) ได้กล่าวว่า ชุมชนสมานฉันท์ (Happy Teamwork) ชุมชนต้องมีความสามัคคี มีการทำงานเป็นทีม มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และเอื้ออาทรกับสังคมรอบข้างชุมชนสมานฉันท์ยังหมายถึงความรวมถึงลูกค้า หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับองค์กร รวมถึงชุมชนสังคมพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานขององค์กร

3. จากผลการพัฒนาตัวบ่งชี้โรงเรียนแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือผู้วิจัยทำการทดสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน กับโมเดลการวัดตามตัวแปรที่ใช้ในการพัฒนาตัวบ่งชี้ พบว่าโมเดลมีความตรงตามโครงสร้างสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และค่าสัมประสิทธิ์น้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานขององค์ประกอบหลักทุกองค์ประกอบแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยองค์ประกอบหลักที่มีน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานมากที่สุดเท่ากัน 4 ด้าน คือ ด้านครูและบุคลากร ด้านการบริหารและการจัดการ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านครอบครัวและชุมชน โดยด้านครูและบุคลากร อาจเนื่องมาจากว่า ครูและบุคลากรในโรงเรียน มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันระหว่างผู้บริหารสถานศึกษากับครู เพื่อนครูด้วยกัน ผู้ปกครอง โรงเรียนและชุมชน และบุคลากรสายสนับสนุนการศึกษา มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในการทำงานโดยด้านการบริหารจัดการ อาจเนื่องมาจากว่า โรงเรียนมีวิธีการดำเนินงานตามระบบประชาธิปไตย และสามารถบริหารงานภายในได้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย โดยที่มีการยอมรับความหลากหลายของนักเรียน และครูที่อยู่ร่วมกันเป็นอย่างดีโดย ด้านสิ่งแวดล้อมอาจเนื่องมาจากว่าโรงเรียนมีบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายและเป็นกันเอง เหมาะสมแก่การจัดการเรียนรู้ บรรยากาศในชั้นเรียนมีความอบอุ่น เอื้อเพื่อเพื่อนมีความเอื้ออาทรต่อกัน ห่วงใยเอาใจใส่ และมีความสามัคคีในโรงเรียน โดยด้านครอบครัวและชุมชน อาจเนื่องมาจากว่า คนในชุมชนเป็นแบบอย่างที่ดีงามแก่ผู้เรียนในการปฏิบัติตามกฎหมาย ผู้คนในชุมชนมีการ

ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันมีวิถีชีวิตที่อนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นและทรัพยากรชุมชน มีการระดมทรัพยากรเพื่อการส่งเสริมการจัดการศึกษาของโรงเรียน และมีการเฝ้าระวังป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นกับนักเรียนร่วมกันกับโรงเรียน อยู่เสมอสอดคล้องกับ กมลทิพย์ ใจเที่ยง และวรกาญจน์ สุขสดเขียว (2563, หน้า 74 - 93) ที่ได้ศึกษาองค์ประกอบการบริหารองค์กรแห่งความสุขในโรงเรียนประถมศึกษา และยืนยันองค์ประกอบการบริหารองค์กรแห่งความสุขในโรงเรียนประถมศึกษา พบว่า องค์ประกอบการบริหารองค์กรแห่งความสุขในโรงเรียนประถมศึกษาตามความเห็นของผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1) การบริหารจัดการองค์กร 2) สร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง 3) พัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และ 4) พัฒนาคุณภาพนักเรียน โดยผลการยืนยันองค์ประกอบการบริหารองค์กรแห่งความสุขในโรงเรียนประถมศึกษา พบว่า มีความถูกต้องเหมาะสม เป็นไปได้และเป็นประโยชน์

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานควรนำตัวบ่งชี้โรงเรียนแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และองค์ประกอบที่ค้นพบจากการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางการบริหารโรงเรียนให้เป็นองค์กรแห่งความสุข

1.2 ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานควรมีการสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้กับครูและบุคลากรในการให้ความสำคัญ เห็นคุณค่าในตนเอง และการตระหนักในเรื่องการดูแลสุขภาพสภาพ

1.3 ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานควรมีการสนับสนุนด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สถานที่ทำงานที่มั่นคง ปลอดภัย บรรยากาศเอื้อต่อการทำงานและมีอุปกรณ์ เครื่องมือ สื่อเทคโนโลยีสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนและปฏิบัติงานสนับสนุนการสอน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัย ครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาจากตัวบ่งชี้โรงเรียนแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไปสู่รูปแบบการบริหารโรงเรียนแห่งความสุขในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่ององค์ประกอบด้านความพึงพอใจ ตัวแปร หรือปัจจัย “ผู้บริหารมีคุณภาพชีวิตที่ดีจากการมีสมดุลระหว่างชีวิตงาน และชีวิตครอบครัว” สำหรับผู้บริหารเพศหญิง และเพศชาย เหมือนหรือต่างกันอย่างไร ประสิทธิภาพในการบริหารสถานศึกษา ส่งผลต่อตัวแปรหรือปัจจัยดังกล่าวหรือไม่

2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่ององค์ประกอบด้านความพึงพอใจของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานว่า ประธานสถานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้แทนจากส่วนต่าง ๆ ผู้แทนปกครอง มีตัวแปร หรือปัจจัยแห่งความสุขของแต่ละตำแหน่งเป็นอย่างไร หรือองค์ประกอบใดมีความสำคัญมากที่สุดในการสร้างสุข

เอกสารอ้างอิง

กมลทิพย์ ใจเที่ยง และวรกาญจน์ สุขสดเขียว. (2563). การบริหารองค์กรแห่งความสุขในโรงเรียนประถมศึกษา.

วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 18(2), 74 - 93.

กอรปรลภา อภัยภักดี. (2563). บรรยากาศองค์กรแห่งความสุข: คนเบิกบาน งานสำเร็จ. วารสาร มจร. มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์, 6(1), 315 - 331.

ขวัญเมือง แก้วดำเกิง. (2556). *ก้าวไปสู่องค์กรสุขภาวะ ก้าวไปเป็น Happy Workplace ความรู้สำหรับนักสร้างสุข*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ: ศูนย์ส่งเสริมสุขภาวะองค์กร สำนักงานสนับสนุนสุขภาวะองค์กร.

จันทร์ทร ปานคล้าย. (2557). *การปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษากับองค์กรแห่งความสุข ในสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

จินดาวรรณ रामทอง. (2560). โมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุความสุขในการทำงานของบุคลากรสายสนับสนุนในมหาวิทยาลัยวารสารพัฒนาบริหารศาสตร์, 57(2), 59 – 82.

ชาญวิทย์ วสันต์ธนารัตน์. (2559). *มาสร้างองค์กรแห่งความสุขกันเถอะ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2559*. กรุงเทพฯ: บริษัท แอคโพรฟรินท์ จำกัด.

ชาญวิทย์ วสันต์ธนารัตน์ และธีรธรรม วุฑฒิวัดราชย์แก้ว. (2561). *องค์กรแห่งความสุข 4.0*. กรุงเทพฯ: บริษัท แอคโพรฟรินท์ จำกัด.

ณัฐพงษ์ น้อยโคตร. (2565). *แนวทางการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 2*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ธนวุฒิ แก้วนุช. (2561). *รูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข*. ดุษฎีนิพนธ์ ศษ.ม. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

ศิริพันธ์ กิตติสุขสถิต และคณะ. (2556). *คุณภาพชีวิต การทำงานและความสุข*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ธรรมมาเพชร.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (ม.ป.ป.). (2565). *โรงเรียนสุขภาวะการศึกษาแบบนวัตกรรมยุคใหม่ (Healthy School)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560 – 2564*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2559). *แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564)*. กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์, สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

อุทัยวรรณ ศรีรัตน์. (2562). *การเป็นโรงเรียนแห่งความสุขของโรงเรียนชุมชนบ้านหนองฝ้าย*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Griggs, D., M. Stafford-Smith, O. Gaffney, J. Rockström, M.C. Öhman, P. Shyamsundar, W. Steffen, G. Glaser, N. Kanie and I. Noble. (2013). Sustainable Development Goals for People and Planet *Nature*, 495(7441), 305 – 307.

Helliwell, J., R. Layard, J. Sachs, J. De Neve, L. Akinin and S. Wang. (2022). *World Happiness Report 2022*. New York: Sustainable Development Solutions Network

UNESCO. (2016). *Happy Schools!: A Framework for Learner Well – Being in the Asia – Pacific*, UNESCO Paris, France.

United Nations. (2017). *The Sustainable Development Goals Report 2017*. United Nations Publications, New York: United States of America.